אינטערעסאנטע היסטאָרישע פאַקטן וועגן מיליטער דינסט אין די יאָרן 1875-74

פון ה. פיינמאן

אן אינטערעסאנט קאפיטל געשיכטע, אין וועלכן עס האָט געשפּילט די הויפּט ראָל א קליין־שטעטלדיקער איד, געשריבן פון איינעם וואָס האָט אלעס אליין בייגעוואוינט.

דער שרייבער פון דעם ארטיקל איז געווען דער באַאַכטער פון דעם נאַנצן ענין, אלס געווען צו פארשטיין, און איינטים מיט אלע איינצלנע דעטאלן איבערצוגעבן דאָס ריכטיק. עס איז אן אינטערעסאנטער קאפיטל אין דער געשיכטע פון דעם אידישן לעבן אמאל אין רוסלאנד. עס גיט א לעקציע וואָס פאראייניקונג און ערלאכקייט קאן אויפטאן — דער שרייבער פון די דאָזיקע שורות איז אלט גענוג צו דיינקען, אז עס איז צייט איבערצוגעבן דאָס אויס מורא עס זאָל ניט גיין לאיבוד . . .

דער נייער "אוסטאוו" מיינט די נייע אָרדענונג וואָס איז איינגעפירט געווארן אין מיליטער דינסט אין דעם יאָר פון 74 — 1875. עס האָט אריינגעבראַכט א נייע עפּאָכע אין דעם אידישן לעבן, און דעריבער מוז איך געבן א הקדמה, אין וועלכער איך וועל מאַכן א פארזוך צו גאָבן א בילד פון דער מיליטערישער אָרדענונג, וואָס איז איינגעפירט געווארן לויט דעם אלטן סטיל.

פאר דער דייטש־פראַנצויזישער קריג אין 1871, איז די רוסישע ארמיי באַשטאנען בלויז פון א קליינעם פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג. און די פליכט איז ארויסגעווארן געווארן נישט אויפן יחיד נאר אויף דער קהלה. די שטאָט האָט באַדאַרפט נעבן לערך איין זעלנער פאר יעדער טויזנט מענער רעניסטרירטע געבאָרענע אין שטאָט. מען האָט זיך געמוזט לאָזן פירן, אָט איז געווען דער כלל אָן א איינסאַנט, אז מען האָט נעדאַרפט אָפּגעבן א זעלנער, האָט מען שטענדיק פארשטופּט מיט אן אומגעווינשן אָדער מיט אן איינאמ. דער יחסן'ישער קלאס איז געווען באַשיצט. זייערע קינדער האָבן פיינ־מאָל נישט געפילט די מורא און דעם יאָך פון א סאָלדאט.

נאָך דער פראַנצויזישער קריג איז ארויס א קלאַנג, אז רוסלאַנד נייט איינ־פירן אלגעמיינע מיליטער דינסט. ריכטיק ווי, האָט מען נישט געוואוסט, מען האָט געמיינט אז עס וועט זיין ווי אין פרייזן, אז יעדערער וועט מוזן דיענען.

דעם ביישפּיל וואָס מען האָט געזעען פאר זיך אין דעם רוסישן סאָלדאט וועלכער איז דאָס רוב געווען א פארבערעכער, נאָך איידער ער איז אריין אין "סלוזש־בע", און די "סלוזשבע" האָט אים נאָר ערגער געמאַכט, האָט אנגעוואָרפן א שרעק אויף דעם באַלעבאַטישן קלאס און אויף זייערע קינדער, און מען האָט געהערט פון א פאַרט ארויס א קאָר מיסיע צו שאַצן די עלטער פון יעדן מענ־שען. און די וואָס זייענען ביז צוואַנציק יאָר, זיינען אונטערוואָרפן אונטער צוואַנג דינסט, אָן אן אויסנאַם און אָן אן אויס־קויף, האָט מען געקאָנט זעען ווי עס האָט זיך איינפאַך פאַרצוינן א שווערער וואָלקן איבער'ן אידישן הימל.

איך האָב דערמאָנט דעם וואָרט "שאַצן", ווייל פריער ווען מען האָט גע־נעבן פאר זעלנער א געוויסן פּראָצענט פון די איינוואוינער, פלעגט מען ניט פאַרשרייבן אלע נייַ־געבאָרענע, כדי די נעמיינדע זאָל זיין וואָס קלענער. דאַרום איז געווען די נייע פאַראָרדענונג, אז מען זאָל ניט קוקן אויף דעם "רעניסט־רער" (סקאַזקע), נאָר אלע אָן אויסנאַם, מוזן זיך מעלדן און געשאַצט ווערן, און ווער עס איז געווען צוואַנציק אָון אינגער, איז געווען אונטערוואָרפן אונ־טער מיליטער דינסט.

דאָס איז די הקדמה, איצט צום נוף המעשה.

אין דער שטעטל האַסולאַווע האָט זיך געפונען א איד אָן ערלאכער און א גאַנץ קלוגער מיטן נאָמען פיין און א פאַרבינסענער שונא פון דער רוסישער רעגירונג. ער האָט ליב געהאַט א אידן מיטן נאָמען האַרצן, איבערהויפּט א בן־תורה. ער האָט געווען אן כאָטש מען קאָן ניט פאַשטעלן די זנירה, אָבער דאָ איז דאָ א געלעגענהייט ארויסצואַטעווען פון די בערישע לאַפּעס, דורך אונטער־קויפן די קאָמיסיע, וואָס האָט נעמאַכט פון שאַצן אין איר האַנט, און דאָס קאָסט מע איז געלט. האָט מען אָבער זיך געגונען מיט דער אַרבעט צו שאַפן געלט און ער האָט פאַרבראַכט צו שאַפן געלט און ער האָט נעגאַמלט אין שטאָט צוויישן א בא־לעבאַטיס צו העלפן אין דער דאָזיקער אַרבעט.

עס איז געווען אין מיטן א העלן מיטוואָך, ווי מען זאָגט, ער איז אונדוך דאַוונען אין בית המדרש און ער איז נישט געקומען צורוק ווי דער שטייגער איז געווען. עס איז געווען אין רעכטן סע־זאָן. די פרוי האָט אכטונג געגעבן צו דער קראָם. ער האָט אָבער שטאַרק פעלט אין הויז, און פאַרן אונעקניין, האָט ער גאַרנים געזאָגט. עס איז געווארן נאַכט. ער איז נישט אָפּגעקומען. אויף מאָרגן, דאָ ער־שראָק, ער איז אויך נישט נישט. פרעגט מיך די פרוי, צי איך האָב אים ניט גע־זען? איך האָב געגענטפערט : — ניין. פרייטאָג פאַראַנטס איז ער געקומען. איך בין נראָר געווען אין הויז ווען די פרוי, און וועלכע איז געווען א געשעפטס פרוי, און זי האָט גוט געוואוסט, אז נאָר עפּעס זייער וויכטיקעס האָט אים געקאָנט אָפּ־האַלטן פון הויז אין דער דאָזיקער צייט פון יאָר, האָט נאָר ניט נערעדט. ווען ער האָט איר קיין ענטפער ניט געגעבן אויף דער פראַגע וואו ער איז געווען. און ווען זי האָט געגעבן א בלוק אויף זיין נעזוכט, אין וועלכן דער אויפבריין האָבן א טובה, און נאָך זיין ערך האָט האַנדלען מיט זיי דאָרט.

פון זיין נשמה האָט זיך ארויסגעצייגט מיט אזעלכע בולטע שטריכן, האָט זי מער קיין טעוות ניט געמאַכט. דערווייל האָט זיך געהערט, אז די קאָמיסיע נייט שוין אָן מיט איר אַרבעט אין געוויסע טייל און דער גובערניע און זי וועט איינגיכן אָנקומען אין דער דאָזיקער שטעטל.

עס איז אריבער דער שבת, האָט דער איד איינגערופן אָן אסיפה פון די חשוב'ע באַלעבאַטים פון שטאָט, און ער האָט זיי פאַרגעליינט דעם פלאַן און ער האָט גע־בעטן זייער מיטאַרבעטערשאַפט אין דער הייליקער אונטערנעמונג.

זיין אידייע איז געווען אז מען זאָל מאַכן א קאַלעקטיוון "באַרגעין" מיט די "טשינאַוניקעס". מען זאָל זיי גאָבן א געוויסע סומע פאר דעם "דזשאַב" פון דער דאָזיקער שטעטל און דערפאַר זאָלן זיי טאָן טובות פאר געוויסע יחידים וואָס מען וועט ביי זיי בעטן און מען זאָל ניט אייי־ציקוויזיז; צווייטנס, איז א גרעסער סומע פיל בייליקער אלס מען זאָל נייַן אייי־מער אָנגעגעבן אלס מען זאָל מיט זיי האַנד־לען יעדער באַזונדער. די טובה וועט זיין אין דער באַשטאַנד, ווען דאָס קאָסט מיטן נאָמען פיין און א פיל בייליקער אלס מען זאָל נייַן אייי־ציקוויזיז; צווייטנס, איז א גרעסער סומע מער אָנגעגעבן, און דרייטנס, וועט דאָס אויסמיידן מסירה'ס. וואָרנס ווען יעדער וועט פאַרהאַנדלען באַזונדער, וועט מוזן קומען דערצו. ער האָט פאַרבעטן דאָס ער האָט שוין אויפגעזאַמלט א סומע פון ארום 750 רובל ביי ישובים פון דער סביבה, נאָר ער דייזנקט אז מען וועט דאַרפן האָבן א וואַסערע פינף אָדער זעקס הונדערט רובל, און דאָס מוז ווערן אויפ־נאַמלט אין שטאָט צוויישן א בא־לעבאַטיס אז דאָס וועט דאַרף האָבן טובות דורך דער קאָ־מיסיע און נאָלט אזוי נדבות פון זייטיקע מעשנ. די טובות זיינען באַשטאַנען אין שאַצן אריבער צוואַנציק, ווען מעגלעך, אָדער שאַצן אזוי, אז עס זאָלן אויסקלי־מען "לינגאַטעס" פאר איינגערע קינדער דורך געוויסע וועגן.

עס איז אַראַנזשירט געווארן אן אסי־פה פון אלע באַלעבאַטים און דער דאָזי־קער מר. פיין אלס פאַרזיצער האָט אויס־גערעכנט א צעטל פון אלע לייטע, וועלכע זי דאַרפן האָבן טובות פון פאַרשיידענע נאַרען: אייגער אן ערשטע קלאס "ליגאַ־טע, אייגער א צווייטע קלאס, און מען וואָרן: "לא יחריב כלב לשונו". עס איז אוועק אלעס שטיל, ביז דער ענין איז אין שטעטל געווארן צופרידן דערלי־דיקט.

די מורא וואָס עס איז געשאַפן גע־ווארן פון דעם נאַנצן ענין, און דער רעס־פעקט פאַר דער אסיפה, וועלכע מען האָט גע־גרופן די איידישע קאָמיסיע, איז געווען דאָס דאָזיקער פיין דער באַרעכנט דאָס מען אנטקעגן זיי אין יענער שטעטל צו פאַר־ערייקן מעגש אַראַפּרעס אין דער אנדערן אָרט.

דער אָדיקער מעגש האָט געדאַרפט אַרויסגעלאָזן א טובה, און נאָך זיין ערך האָט האַנדלען מיט זיי דאָרט.

מען אים געשטעלט זעקס רובל. ער איז אָבער געווען א גרויסער יחסן מצד זיין פאָטער, וועלכער זייענדיק א ווערקאַיינ־ביי געוויסע לייטע האָט ער געוויזן דער שטעטל, וואָס ער קאָן טאָן, און אליין איז ער אויך געווען א בעל־גוף, א בעל מש־פחה. א איש צורה, ברייט פלייצעס, א שיינע באַרד און א פריין צונג, האָט ער געענטפערט דאָס ער וועט גיין דירעקט צו דער קאָמיסיע.

דער איניציאַטאָר פון דעם נאַנצן אויפ־טו, הער פיין, האָט געזעען די ווייכטיקייט פון אזא שריט, אז ווען איינער וועט מאַכן די מאָדע און ווייזן דעם וועג, צע־ברעכט ער דערמיט די נאַנצע געבייד־ע, האָט ער זיך אויפגעהויבן פון דעם אויבן־אָן, און כאָטש פיזיש איז פיין געווען א פיל שוואַכערער מענש, איז ער צוגע־גאַנגען צו דעם ברייט־פלייציקן הייגנער, און ער האָט אים מכבד געווען מיט א פאָר פעטש בפני קהל ועדה, האָט אים אָנגענומען פאַר די קלאַפּעס און ער האָט אים ארויסגעוואָרפן דורכן טיר, וועלכע האָט זיך געעפנט צום דרויסן, וואו עס איז געווען א פרישער אָנגעפאַלענער שניי, אזוי, אז ער האָט זיך אָיבערגע־קייקלט א פאָר מאָל, זיך אויפגעהויבן און אַרומגעטריסלט און ער איז געבליבן שטיין א צעטומלטער.

די באַלעבאַטים פון דער אסיפה זיינען דערשטוינט געווארן, האָבן אויסגערופן מיט צאָרן און פאַרצווייפלונג דאָס דער דאָזיקער פיין האָט צושטערט מיט זיין אקט דעם נאַנצן ענין. ער האָט זיך אָבער ניט פאַרלאָרן. ער האָט מיט א קאָמאַנדי־רענדער שטימע געהייסן דאָס קיינער זאָל ניט וואַגן צו טאָן דאָס מינדסטע אָן אים. ער האָט צגלייך אריינגערופן אָדערע אין א גאַנגאַנגן ווייטער. דער הער הייגנער האָט אָפּגעוואַרט א ווייַלע און ער איז אריינגעקומען צורוק אין אַר האָט מיט הכנעה בעפערגט : "ווי־פיל שטיי איך אין צעטל ?" — זעקס רובל, — האָט אים פיין געענטפערט. ער האָט באַצאָלט דאָס געלט און ער האָט געפרעגט צו זיי גאַ־נאַנטיקן אים די טובה וואָס ער פאַר־לאַנגט. "קיינע נאַראַנטשן, מיר וועלן טאָן און גאָט זאָל העלפן".

ווען ער איז אַרויס האָבן אלע גראַטו־לירט הער פיין מיט אן אָנטערקונג וואָס האָט באַלעוטעט : "חכמת אלקים בקרבנו". דאָס האָט בעדינט אלס א לעקציע פאַר נאָך אזעלכע תקיפים. עס איז מקיים גע־ווארן : "לא יחריע כלב לשונו". עס איז אוועק אלעס שטיל, ביז דער ענין איז אין שטעטל געווארן צופרידן דערלי־דיקט.

א טאָג נאָך א טאָג די קאָמיסיע איז שוין געקומען צו דער נעקסטער שטעטל, ווארן : "לא יחריע כלב לשונו". עס איז אוועק אלעס שטיל, ביז דער ענין איז אין שטעטל געווארן צופרידן דערלי־דיקט.

א טאָג נאָך א טאָג די קאָמיסיע איז שוין געקומען צו דער נעקסטער שטעטל, ווארן : "לא יחריע כלב לשונו". עס איז אוועק אלעס שטיל, ביז דער ענין איז אין שטעטל געווארן צופרידן דערלי־דיקט.

קרבנות און כוהנים

(צו חבר באַראַ'ס באַזוך)

פון י. קאַבאַקער

ביז איצט זיינען זיי, די ארץ־ישראל־דעלעגאַציעס געווען ביטערע מאָנערס, מיר זיינען געווען שלעכטע צאָלערס. זיי — די מקבלים, מיר — די נותנים.

און צום הייליאַריקן כהן וועלן מיר אפשר קאָנען זאָגן :

— מיר בייטן זיך מיט אונזערע ראָלן. מיר מאַכען עפּעס ביי אייך, זייט אונז מגלה דאָס סוד פון יצירה, ווי אזוי איר שאַפט. בויט אונז אין איבערבויט אייער אייי־גענגס לעבן. ביי אונז דאַרפט איר מער נאָר ניט בעטן, אונז דאַרפט איר מער ניט וועקן.

מ י ר ז י י נ ען ו א ך !

עס האָבן מיר זיך שוין ווירקלאַך דער־הויבן צו דער. מדרגה פון אן אונטויינגן קינד ? צו קאָנען מיר ביי־ינגן אונזער קרבן א כהן געשיקט פון ארץ־ישראל ? די תשובה דאַרפן מיר גאָבן אין פאַר־לויף פון די נעצייטלעכע טעג וואָס זיינען דער נעמיינזאַמער השפעה פון ארץ־ישראל און דיאַספּאַרע.

חיים פון דער אַרבעטנדער ארץ־ישראל צו ברייינגען אונז א גרוס פון א עולם מת־הוה, פון אוועלט וואָס שאַפן זיך, דאָס זיינען די כהנים פון דער נייער רעליגיע, פון דת־העבודה און זיי זאָגן אונז לאַ־מיר, מיט זיי ווערטער :

"הנה, זייט וויסן, אז דאַרט פון וואַנען מיר קומען צו אייך אין אַרבעט און לע־קייט, דאָרט בוויגן מיר א לאַנד, דאָרט באַפרוכטפּערן מיר מדבריות, טריקענען זומפּ, שיצן אונזער כבוד, גייסט און נוף, פאַרשפּרייטן ליכטיקייט צווישן אונ־זערע שכנים, שאַפן א באַזיס פאַר גע־מיינשאַפטן שלום און רייניגען לעבן, דאָרט בויען מיר א גייעם רעגעלע מיט דער גאָלדענער קייט פון אונזערע גייסט־לאַכע פאַלקס אוצרות פון דורות, א ריי־געלע פון דער אַרבעטער רעליגיע.

"הנה, זייט וויסן, אז דאָס אלץ טוען מיר, די אַרבעטער שאַפן פון ארץ־ישראל, די אויסגעמאַטערטע, אפשנס נאָר ס'דאָכט זיך בלויז אזוי, ס'אזי ניט מער ווי דאָס שטאַרקע גלויבן פון פריידיקער וואָס עלעקטריזירט די אטמאָס פערע און שאַפט א אילוזיע פון אן אומרו, פון לעבעדיקייט, אין די "צוהע־רער", און ווי נאָר דער כהן פאַרלאָזט אונזערע קאַלטע ד' אמות, קערט זיך אלץ אום צום פריידיקן, פאַרגלייווערטן צושטאַנד : דער קאַפּ געבויגן, די אמר־נה אויסגעלאָשן, דער לעבנס אימפּולס אטראַפירט.

און אזוי א יאָר נאָך א יאָר, און אזוי כמעט א דור נאָך א דור.

און ביסלאַכווייז ווערן אונזערע כהנים פאַרמאַטערט מונטערנדיק אונז צום לעבן, און אָפּגעשוואַכט איז ביי זיי געווארן דאָס גלויבן אין אונזער מכלהרשת'די־קער אויפוואַכונג, אין אונזער אויפריכ־טיקער באַגרייפונג פון דער הויכקייט צו וועלכער זיי שלעפן אונז.

און שווער איז שוין צו געפינען א פריסט, וואָס זאָל נעמען אויף זיך די אומאַנגענעמענע מיסיע צו האַלטן פאַר אונז די יעראַלאַכע דרשה פון תחית־המתים, צו עפענען פאַר אונז דעם ספר יצירה און פריידיקן פאַר אונז די נייע רעליגיע פון אַרבעט, פון בויען, פון שאַ־פען.

און אומגעדולדיק מיט זייער אומרו (אפשר ווייל א כהן איז א בעסן) און קו־מענדיק מיט זייערע פלאַקערדיקע נשמות, מיט זייער ברענעדיקן נאַציאָנאַלן טעס־פּעראַמענט, מיט זייערע ברויזנדע הער־צער, פול מיט פאַטאָס און אַרבעטס לוסט אין אונזער קאַלטן קעלער, אין דער גע־קאַנט פון דער אַרבעטנדער ארץ־ישראל, אין א איינגע פון אונזערע טויף אַראָפּגע־זונקענע קעפּ, אז אַט־אַט מאַכן מיר אן אנשאַרייינונג זיך צו באַוועגן.

אין דער שטאָט פאַלערמאָ אויפן אינ־זעל סיציליע איז פאַראַן א הייליקער קע־לער. אין דעם דאָזיקן קעלער שטייען א מאַסע מענשלאַכע פיגורן, פאַרהייליקטע אינם לאַנד. און אין שאַל א יאָר קומט א פריסט און האַלט א קורצע רעדע צו די טויטע גופות, לאָמר, מיט די ווערטער :

"הנה, זייט וויסן, חשוב'ע פגרים, אז איר לעבט, אז אין אייך קלאַפּט א לע־בעדיקער אימפּולס, אז א הייליק גייסט רוט אויף אייערע פאַרוועלקטע פנים'ער, אז א בעטלאַכע, נשמה ברויזט אין אייך, און לעבעדיקעס בלוט פליסט אין אייערע פאַרדאַרטע אָדערן".

און די טויטע נפשות הערן שווייגנדיק אויס די האַרציקע רעדע. און ס'דרוכט זיך דעם פריידיקער, אז ווירקלאַך האָט א שיין געטאָן עפּעס ווי א נאַט'ס פייערל אין זייערע שוין לאַנג אויסגעלאָשענע אויגן, און ס'האָבן זיך באַוועגט די טויטע ליפּן. אז דער הער האָבן זיי אויפגעהויבן זייערע טויף אַראָפּגעזונקענע קעפּ, אז אַט־אַט מאַכן זיי א באַוועגונג . . . .

נאָר, ס'דרוכט זיך בלויז אזוי.

ווייל ווי נאָר דער פריסט פאַרלאָזט דעם טויטן קעלער, אזוי בלייבט אלץ ווי פון קדמניות : די קעפּ געבויגן, די אויי־גען אויסגעלאָשן, די ליפּן פאַרדאַרט און די פנים'ער פאַרוועלקטע, ביז — די נעק־סטע יעראַלאַכע רעדע פון דעם כהן.

און אזוי 'א יאָר נאָך א יאָר, און אזוי א דור נאָך א דור.

און מיר זיינען שוין די כהנים מוג־טערנדיק די טויטע נפשות, אויפגעבן האָ־בען זיי שוין די אמונה אין דער מכלי־מרשטריקער אויפוואַכונג פון די קעלער א פריסט און האַלט א קורצע רעדע צו די טויטע גופות, לאָמר, מיט די ווערטער :

"הנה, זייט וויסן, אז איר לעבט, אז אין אייך קלאַפּט א לעבעדיקער אימפּולס, אז א הייליק גייסט רוט אויף אייערע פאַרוועלקטע פנים'ער, אז א בעטלאַכע, נשמה ברויזט אין אייך, און לעבעדיקעס בלוט פליסט אין אייערע פאַרדאַרטע אָדערן".

און די טויטע נפשות הערן שווייגנדיק אויס די האַרציקע רעדע. און ס'דרוכט זיך דעם פריידיקער, אז ווירקלאַך האָט א שיין געטאָן עפּעס ווי א נאַט'ס פייערל אין זייערע שוין לאַנג אויסגעלאָשענע אויגן, און ס'האָבן זיך באַוועגט די טויטע ליפּן. אז דער הער האָבן זיי אויפגעהויבן זייערע טויף אַראָפּגעזונקענע קעפּ, אז אַט־אַט מאַכן זיי א באַוועגונג . . . .

נאָר, ס'דרוכט זיך בלויז אזוי.

ווייל ווי נאָר דער פריסט פאַרלאָזט דעם טויטן קעלער, אזוי בלייבט אלץ ווי פון קדמניות : די קעפּ געבויגן, די אויי־גען אויסגעלאָשן, די ליפּן פאַרדאַרט און די פנים'ער פאַרוועלקטע, ביז — די נעק־סטע יעראַלאַכע רעדע פון דעם כהן.

און אזוי 'א יאָר נאָך א יאָר, און אזוי א דור נאָך א דור.

און מיר זיינען שוין די כהנים מוג־טערנדיק די טויטע נפשות, אויפגעבן האָ־בען זיי שוין די אמונה אין דער מכלי־מרשטריקער אויפוואַכונג פון די קעלער א פריסט און האַלט א קורצע רעדע צו די טויטע גופות, לאָמר, מיט די ווער־טער :

"הנה, זייט וויסן, חשוב'ע פגרים, אז איר לעבט, אז אין אייך קלאַפּט א לע־בעדיקער אימפּולס, אז א הייליק גייסט רוט אויף אייערע פאַרוועלקטע פנים'ער, אז א בעטלאַכע, נשמה ברויזט אין אייך, און לעבעדיקעס בלוט פליסט אין אייערע פאַרדאַרטע אָדערן".

דעם ביישפּיל וואָס מען האָט געזעען פאַר זיך אין דעם רוסישן סאָלדאַט וועלכער איז דאָס רוב געווען א פאַרבערעכער, נאָך איידער ער איז אריין אין "סלוזש־בע", און די "סלוזשבע" האָט אים נאָר ערגער געמאַכט, האָט אנגעוואָרפן א שרעק אויף דעם באַלעבאַטישן קלאַס און אויף זייערע קינדער, און מען האָט געהערט פון א פאַרט ארויס א קאָר מיסיע צו שאַצן די עלטער פון יעדן מענ־שען. און די וואָס זייענען ביז צוואַנציק

די טרעגער פון די משיחישע באַוועגונגען ביי אידן

אן אפּהאַנדלונג פון אַלע באַוועגונגען פון משיחישער אויסלייזונג פון בר ککבא ביז הערצלען

פון יוסף שפּירא

איינ׳ייטונג

דער משיח'ישער גלויבן איז איינגעוואָרצלט געווארן ביים אידן זייט הונ־דערטער יאָרן. טראַגנדיק דעם דאָזיקן אידעאַל, איז ער אויסגעשטאַנען אלע שווער־סטע ענוים, וועלכע. דאָס ביטערע גלות לעבן, האָט אים אוועקגעשטעלט.

אין יעדער שווערער צייט, אין די ערנסטע מאָמענטן פון גלות, איז דערשינען א לעגענדאַרישע פערזענלאַכקייט אין עס האָט אויפגעלויכטן די אלט־נייע האָפע־נונג פאַר דער גאולה.

איז דאַרום די העבראַיאישע ליטעראַטור אזוי רייך אין מאַטעריאַל וועגן די משיח'ישע באַוועגונגען און הגם, עס איז נאָך ניט געקומען דער, וואָס דאָל צוזאַ־מענגעמען דעם מאַטעריאַל אין איין פּלאַץ, קען מען אָבער געפינען געגוט מאַטעריי־אַלן וועגן יעדער איינער פון די באַוועגונגען און וועגן יעדן אנפירער.

ניט בלויז וויסנשאַפטלאַכער און היסטאָרישער מאַטעריאַל, איז פאַראַן אין דער העבראַיאישער ליטעראַטור איבער משיח'ישע באַוועגונגען און משיח'יזם. נאָר עס איז שוין פאַראַן א בעלעטרעסטישע ליטעראַטור, פון דראַמען, פּאָעמען און אפילו ראָמאַנען.

אויף אין אנדערע שפּראַכן, באַזונדערס אין דייטש און אין ענגליש, איז פאַראַן פיל מאַטעריאַל וועגן משיח'ישע באַוועגונגען. נאָך מיט פינף־און־אַכציק יאָר צוריק האָט ד'איזראַעליט אָנגעשריבן א גאַנצן ראָמאַן איבער דוד אלראַי.

אין דער אידישער שפּראַך איז ווייניק געשריבן געווארן איבער משיח'ישע באַוועגונגען. ניט דער אידעאַל איז אָפּגעשאַצט געווארן און ניט די היסטאָרישע און לעגענדאַרישע פאַקטן זיינען צוזאַמענגענומען געווארן.

אין דער דאָזיקער סעריע אַרטיקלען, וועלן מיר מאַכן א פאַרזוך איבערצוגעבן די געשיכטלאַכע פאַקטן אין די לענגערדעם, וואָס זיינען באַקאַנט וועגן יעדן איינעם פון די משיחים. מיר וועלן זיך אויף אָפּשטעלן אויף די תקופות אין וועלכע זיי זיינען אויפגעשטאַנען — און אזוי אַרום וועלן מיר דורכגיין די אַכצן הונדערט יאָר פון אונזערע אויפגעלויכטענע האָפענונגען אין גלות.

אין די ערשטע צוויי קאַפּיטלען, וועלן מיר געבן א קורצן איבערבליק וועגן דער אויפפאַסונג פון משיח'ישן אידעאַל בכלל און ווי אַזוי ער ווערט פאַרגעשטעלט אין תנ"ך און אין תלמוד. זעלבסטפאַרשטענדלאַך, איז מיר וועלן דאָ ניט געבן קיין געניע אויספאָרשונג וועגן דעם ענין, נאָר אויף אזוי־ויפל וויפל עס איז נויטיק פאַר אונזער ווייטערדיקער אַרבעט.

דער ערשטער משיח, מיט וועמען מיר וועלן נאָכדעם אָנפאַנגען וועט זיין בר־כבא, וועלכער האָט נאָך געקעמפט אויף דעם אידישע באָדן. פאַר אומקערן די אידישע זעלבסטשטענדיקייט.

די הויפּט־יסודות פון משיח'ישן אידעאַל

ניט בלויז אידן — נאָר די גאַנצע וועלט וואָרט פאַר א משיח — פאַר אן אויסלייזער.

דער נאָמען פון משיח איז באַשאַפן געווארן נאָך פאַר בריאת העולם. עס איז צוגעגרייט געווארן די רפואה פאַר דער מכה. ווער ווייסט ווי גרויס עס וואָלט געווען דער כח פון יאוש — אויף מענשן און פעלקער — ווען ניט די האָפענונג פאַר יענעם שיינעם טאָג, ווען די לבנה וועט לויכטן ווי די זון און דאָס ליכט פון דער זון, וועט זיין זיבן מאָל אזוי גרויס . . .

עס איז אָבער פאַראַן א גרויסער אונטערשייד צווישן דעם אידישן משיח'ישן אידעאַל און דעם כריסטלאַכן. אין דער צייט, ווען דאָס כריסטענטום שטעלט זיך פאָר בלויז א הימלישן משיח, וועלכער וועט האָבן איין אויפגאַבע, דערהייבן די מענשן צו־דער מדרגה פון מלאכים, איז דער אידישער משיח א מענשלאַכער און האָט פאַר זיין אויפגאַבע, בעסער אן שענער צו מאַכן דאָס לעבן פון דעם איד און דעם מענש אויף דער זינדיקער ערד.

דער אידישער משיח'ישער אידעאַל איז געשטויצט אויף צוויי הויפּט־יסודות:

1) א נאַציאָנאַל פּאָליטישער.
2) אן אונזערסאַל סאָציאַלער.

דער ערשטער יסוד פירט דערצו, אז אין זיינע טעג, וועט דאָס אידישע פאָלק אויסגעלייזט ווערן פון גלות און וועט צורוק אויפבויען א זעלבסטשטענדיקן נאַציאָנאַלן פּאָליטישן לעבן אין דעם לאַנד פון די אבות.

דער צווייטער יסוד פירט דערצו, אז אין זיינע טעג, וועט די גאַנצע וועלט אויסגעלייזט ווערן אין עס וועט מער ניט געקומען דער, וואָס דאָל צוזאַ־מענגעמען דעם מאַטעריאַל אין איין פּלאַץ, קען מען אָבער געפינען געגוט מאַטעריי־אַלן וועגן יעדער איינער פון די באַוועגונגען און וועגן יעדן אנפירער.

ניט בלויז וויסנשאַפטלאַכער און היסטאָרישער מאַטעריאַל, איז פאַראַן אין דער העבראַיאישער ליטעראַטור איבער משיח'ישע באַוועגונגען און משיח'יזם. נאָר עס איז שוין פאַראַן א בעלעטרעסטישע ליטעראַטור, פון דראַמען, פּאָעמען און אפילו ראָמאַנען.

אויף אין אנדערע שפּראַכן, באַזונדערס אין דייטש און אין ענגליש, איז פאַראַן פיל מאַטעריאַל וועגן משיח'ישע באַוועגונגען. נאָך מיט פינף־און־אַכציק יאָר צוריק האָט ד'איזראַעליט אָנגעשריבן א גאַנצן ראָמאַן איבער דוד אלראַי.

אין דער אידישער שפּראַך איז ווייניק געשריבן געווארן איבער משיח'ישע באַוועגונגען. ניט דער אידעאַל איז אָפּגעשאַצט געווארן און ניט די היסטאָרישע און לעגענדאַרישע פאַקטן זיינען צוזאַמענגענומען געווארן.

אין דער דאָזיקער סעריע אַרטיקלען, וועלן מיר מאַכן א פאַרזוך איבערצוגעבן די געשיכטלאַכע פאַקטן אין די לענגערדעם, וואָס זיינען באַקאַנט וועגן יעדן איינעם פון די משיחים. מיר וועלן זיך אויף אָפּשטעלן אויף די תקופות אין וועלכע זיי זיינען אויפגעשטאַנען — און אזוי אַרום וועלן מיר דורכגיין די אַכצן הונדערט יאָר פון אונזערע אויפגעלויכטענע האָפענונגען אין גלות.

אין די ערשטע צוויי קאַפּיטלען, וועלן מיר געבן א קורצן איבערבליק וועגן דער אויפפאַסונג פון משיח'ישן אידעאַל בכלל און ווי אַזוי ער ווערט פאַרגעשטעלט אין תנ"ך און אין תלמוד. זעלבסטפאַרשטענדלאַך, איז מיר וועלן דאָ ניט געבן קיין געניע אויספאָרשונג וועגן דעם ענין, נאָר אויף אזוי־ויפל וויפל עס איז נויטיק פאַר אונזער ווייטערדיקער אַרבעט.

דער ערשטער משיח, מיט וועמען מיר וועלן נאָכדעם אָנפאַנגען וועט זיין בר־כבא, וועלכער האָט נאָך געקעמפט אויף דעם אידישע באָדן. פאַר אומקערן די אידישע זעלבסטשטענדיקייט.

איינ׳ייטונג

דער משיח'ישער גלויבן איז איינגעוואָרצלט געווארן ביים אידן זייט הונ־דערטער יאָרן. טראַגנדיק דעם דאָזיקן אידעאַל, איז ער אויסגעשטאַנען אלע שווער־סטע ענוים, וועלכע. דאָס ביטערע גלות לעבן, האָט אים אוועקגעשטעלט.

אין יעדער שווערער צייט, אין די ערנסטע מאָמענטן פון גלות, איז דערשינען א לעגענדאַרישע פערזענלאַכקייט און עס האָט אויפגעלויכטן די אלט־נייע האָפע־נונג פאַר דער גאולה.

איז דאַרום די העבראַיאישע ליטעראַטור אזוי רייך אין מאַטעריאַל וועגן די משיח'ישע באַוועגונגען און הגם, עס איז נאָך ניט געקומען דער, וואָס דאָל צוזאַ־מענגעמען דעם מאַטעריאַל אין איין פּלאַץ, קען מען אָבער געפינען געגוט מאַטעריי־אַלן וועגן יעדער איינער פון די באַוועגונגען און וועגן יעדן אנפירער.

ניט בלויז וויסנשאַפטלאַכער און היסטאָרישער מאַטעריאַל, איז פאַראַן אין דער העבראַיאישער ליטעראַטור איבער משיח'ישע באַוועגונגען און משיח'יזם. נאָר עס איז שוין פאַראַן א בעלעטרעסטישע ליטעראַטור, פון דראַמען, פּאָעמען און אפילו ראָמאַנען.

אויף אין אנדערע שפּראַכן, באַזונדערס אין דייטש און אין ענגליש, איז פאַראַן פיל מאַטעריאַל וועגן משיח'ישע באַוועגונגען. נאָך מיט פינף־און־אַכציק יאָר צוריק האָט ד'איזראַעליט אָנגעשריבן א גאַנצן ראָמאַן איבער דוד אלראַי.

אין דער אידישער שפּראַך איז ווייניק געשריבן געווארן איבער משיח'ישע באַוועגונגען. ניט דער אידעאַל איז אָפּגעשאַצט געווארן און ניט די היסטאָרישע און לעגענדאַרישע פאַקטן זיינען צוזאַמענגענומען געווארן.

אין דער דאָזיקער סעריע אַרטיקלען, וועלן מיר מאַכן א פאַרזוך איבערצוגעבן די געשיכטלאַכע פאַקטן אין די לענגערדעם, וואָס זיינען באַקאַנט וועגן יעדן איינעם פון די משיחים. מיר וועלן זיך אויף אָפּשטעלן אויף די תקופות אין וועלכע זיי זיינען אויפגעשטאַנען — און אזוי אַרום וועלן מיר דורכגיין די אַכצן הונדערט יאָר פון אונזערע אויפגעלויכטענע האָפענונגען אין גלות.

אין די ערשטע צוויי קאַפּיטלען, וועלן מיר געבן א קורצן איבערבליק וועגן דער אויפפאַסונג פון משיח'ישן אידעאַל בכלל און ווי אַזוי ער ווערט פאַרגעשטעלט אין תנ"ך און אין תלמוד. זעלבסטפאַרשטענדלאַך, איז מיר וועלן דאָ ניט געבן קיין געניע אויספאָרשונג וועגן דעם ענין, נאָר אויף אזוי־ויפל וויפל עס איז נויטיק פאַר אונזער ווייטערדיקער אַרבעט.

דער ערשטער משיח, מיט וועמען מיר וועלן נאָכדעם אָנפאַנגען וועט זיין בר־כבא, וועלכער האָט נאָך געקעמפט אויף דעם אידישע באָדן. פאַר אומקערן די אידישע זעלבסטשטענדיקייט.

די הויפּט־יסודות פון משיח'ישן אידעאַל

ניט בלויז אידן — נאָר די גאַנצע וועלט וואָרט פאַר א משיח — פאַר אן אויסלייזער.

דער נאָמען פון משיח איז באַשאַפן געווארן נאָך פאַר בריאת העולם. עס איז צוגעגרייט געווארן די רפואה פאַר דער מכה. ווער ווייסט ווי גרויס עס וואָלט געווען דער כח פון יאוש — אויף מענשן און פעלקער — ווען ניט די האָפענונג פאַר יענעם שיינעם טאָג, ווען די לבנה וועט לויכטן ווי די זון און דאָס ליכט פון דער זון, וועט זיין זיבן מאָל אזוי גרויס . . .

עס איז אָבער פאַראַן א גר